

Розділ 2 ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ, ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ТА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

І. В. Борщевський
к.ю.н., доц.

ПРАВОВА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасне українське законодавство встановлює основні засади формування та розвитку правового виховання, правосвідомості та правової культури особистості як основи громадянського суспільства, що в свою чергу потребує перетворення проблем правової соціалізації у загальну задачу теорії права у зв'язку з тим, що у теперішній час ніякий інший соціально-правовий інститут не має можливостей та ресурсів для виконання цієї важливої функції соціалізації права.

Етимологія слова «соціалізація» походить від латинського “socialis”, що означає суспільний. Термін «соціалізація» вперше вводить у науковий обіг у середині XIX століття видатним представником французької школи соціології Емілем Дюркгеймом. Будучи представником соціологічного позитивізму та розглядаючи суспільство як частину природи, що досягла найвищої точки свого розвитку Е. Дюркгейм пов'язує поняття соціалізації з проблемами функціонування колективної свідомості і перш за все з передачею від покоління до покоління соціальних норм і традицій. На його думку, право, мораль, релігія є духовними соціальними фактами, колективними уявленнями та звичками, що нібито нав'язуються індивідууму в примусовому порядку. Індивіди, в свою чергу, пристосовуються до них, оскільки ці явища є колективними способами дії або мислення, що реально існують поза індивідуумами – це речі,

що володіють своїм власним існуванням. Індивід знаходить їх абсолютно готовими і не може зробити так, щоб їх не було або, щоб вони були іншими, ніж вони є [1, с. 7–8].

На думку Т.Г. Роганової, правова соціалізація виступає як невід’ємна складова загальної соціалізації особистості та визначає її як перманентний процес залучення людини до правовідносин, формування в неї правосвідомості та правомірної поведінки. Головний результат процесу правової соціалізації полягає у формуванні правової культури. Результативність правової соціалізації визначається кореляцією між дією об’єктивних чинників цього процесу та суб’єктивним чинником – правовим формуванням, а також здатністю суб’єктів формування органічно поєднувати раціональні й емоційні чинники правовиховної діяльності. Найважливішими завданнями в процесі правового формування є виправлення деформацій правосвідомості окремих осіб, подолання правового нігілізму. Головним критерієм ефективності правового формування є відповідність правової свідомості та правової поведінки особистості діючим у суспільстві нормам права [4, с. 124, 126].

Загалом, слід погодитись з думкою І. Жаровської, яка чітко вказує на важливість дослідження правової соціалізації особистості у сучасних умовах розвитку держави та суспільства. Сучасне державознавство, акцентує на тому, що необхідний двосторонній тісний консенсусний діалог між державною та громадянським суспільством, тому актуальними проблемами сьогодення є не тільки формування правової держави, але й пов’язане з ним питання підвищення правової культури суспільства. Для успішного реформування судової, конституційної та адміністративної системи необхідно мати в арсеналі належну основу, чим і є розвинений інститут громадянського суспільства. В цьому аспекті вагома роль правової соціалізації як процесу та наслідку взаємодії окремої особи та й всього суспільства з правом. Унаслідок ефективної правової соціалізації в широкому контексті відбувається розвиток національної правової системи та державності з високими правовими та демократичними стандартами, утвердження в суспільній свідомості принципів верховенства права, пріоритетності прав і свобод людини і громадянина, законності, незалежності суду і підкорення його лише закону, ефективної боротьби з корупцією і злочинністю. Вказане

активізує потребу дослідження проблем соціалізації та пов'язаних з ними явищ, таких як правосвідомість, правова культура, правове виховання тощо [2, с. 193–194].

Соціальна робота, що безпосередньо пов'язана з реалізацією стратегічних завдань соціальної політики, зорієнтована не лише на надання соціальної допомоги, але й на створення умов для заохочення молодого покоління до самостійного вирішення власних проблем у правовому полі, повноцінного входження у соціально-правовий простір суспільства, що безумовно підкреслює актуальність обраної теми. Соціальні працівники, фахівці із соціальної роботи, соціальні педагоги, здійснюючи активний вплив на соціальну політику в системі управління соціальними процесами в сучасних умовах, покликані забезпечувати впровадження актуальних, інноваційних тенденцій, цифрових технологій соціально-правового захисту дітей, правової соціалізації молоді [5, с. 373].

Вважаємо, що особливе значення має правова соціалізація підростаючого покоління, яка представляє собою формування та постійне розширення системи соціально-правових зв'язків, розкриття перед особистістю нових можливостей для входження в адекватну та позитивну життєдіяльність суспільства у процесі правового виховання.

О. Парута акцентує на тому, що існує пряма залежність між рівнем позитивної соціалізації молодшого покоління та державно-правовими процесами майбутнього. Загальна культура людства формується шляхом поступального процесу соціалізації, тому пріоритетним питанням наукового аналізу постає проблема оптимального передання ціннісних правових категорій дітям та молоді як суб'єктам, які найбільше потребують залучення держави та громадськості у процес виховання. Вказане питання завжди розглядалося в межах інших гуманітарних наук, зазвичай педагогіки та психології, проте розвиток міжкомплементарної методології зумовив потребу поєднання різногалузевих знань. Право як основний регулятор суспільних відносин безпосередньо детерміноване правореалізувальним суб'єктом, адже від того які внутрішні якості існують у суб'єкта права, будуть залежати особливості виконання, використання та дотримання правових норм [3, с. 93].

Власне правова соціалізація має дві основні особливості. Перша пов'язана зі статусом права в суспільстві, зі статусом правових норм і цінностей стосовно інших норм і цінностей. Тут правова соціалізація тісно пов'язана з проблемою право розуміння, яке дефініціюють як особливий спосіб соціальної діяльності, спрямований на пізнання загальних закономірностей функціонування права, на представлення отриманих знань у формі наукового (логічно й об'єктивно істинного) знання, а також на впровадження сформованих теорій та концепцій як загально визначених підстав правових практик, які реалізують особливі (науково-правові) соціальні інститути і суб'єкти у специфічній формі з використанням спеціального (науково-правового) інструментарію (методу) пізнання.

Друга особливість – це загальнообов'язковість правових норм. У свідомості законодавця правова норма відрізняється від інших соціальних норм, вона застосовується до всіх, претендує на ефективність в реалізації своїх цілей. «Ніхто не може ігнорувати закон», – стверджує принцип, який передбачає відповідальність у разі незнання закону. Водночас цінністю права є те, що знання закону дозволяє кожному відстоювати свої права. Соціалізація особи безпосередньо залежить від людини і виходить первинно з внутрішнього буття цієї людини. Соціалізація не є цілком зовнішнім щодо людини, вона ніби зсередини визначає її свідомість, проникаючи і натуралізуючись в різних формах (мова, етнічність, досвід і практика тощо). Вона виступає найважливішою передумовою і умовою спілкування індивіда як із самим собою, так і з іншими людьми, спрямованого на пізнання і розуміння навколишнього світу [2, с. 194–195].

Список використаної літератури

1. Абрамова В.М. Правова соціалізація особистості як об'єкт теоретико-правового дослідження. *Юридична наука*. 2011. № 3. С. 7–13.
2. Жаровська І. Правова соціалізація на сучасному етапі розвитку правової науки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. № 855. С. 193–198.
3. Парута О. Правова соціалізація в шкільному середовищі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. Т. 7, № 3. С. 92–97.

4. Роганова Т.Г. Правова соціалізація особистості як процес формування правової культури. *Вісник Луганського національного університету імені тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2015. № 2 (2). С. 123–128.
5. Сизоненко І. Правова соціалізація та правове виховання дітей і молоді засобами цифрових технологій. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 1. С. 372–383.